

The Relationship between Social Capital and Role of Social Learning

Ronak Ahmadi^{*1}, Ghodratollah Heydari², Shafagh Rastgar³, Hannaneh Mohammadi Kangrani⁴

1. Corresponding author; PhD Student in Rangeland Science, Department of Range Management, Faculty of Natural Resources, Sari University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Sari, Iran. E-mail: Ronakahmadi69@gmail.com
2. Associate Prof., Department of Range Management, Faculty of Natural Resources, Sari University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Sari, Iran.
3. Assistant Prof., Department of Range Management, Faculty of Natural Resources, Sari University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Sari, Iran.
4. Associate Prof., Department of Range Management, Faculty of Range and Watershed Management, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran.

Article Info

Article type:

Research Full Paper

Article history:

Received: 06.07.2021

Revised: 12.16.2021

Accepted: 12. 24.2021

Keywords:

Trust,
Participation,
Social learning,
Path analysis

Abstract

Background and purpose: The future of human life depends on a better understanding of the factors that lead to satisfaction. Social capital is one of the factors that can grow through the exchange of knowledge, experiences and communications. Effective and efficient implementation of rangeland rehabilitation programs using a participatory approach also raises issues and problems for policy makers and managers that require a general approach to solving them. This study emphasizes the mediating role of social learning in the interaction of participation and trust among rangeland users. It assesses satisfaction of the users with the implementation of rangeland management projects in Mazandaran summer rangelands and ends with the modeling process.

Methodology: The study method is a run in rangers of 11 customary systems with 136 people in the summer rangelands of Mazandaran province in which rangeland management projects have been implemented in 1397. The sample size was determined using Cochran's formula of 100 people. Data were collected by stratified random sampling method using a Likert scale (structured) questionnaire. Data analysis was performed using SPSS22 and Smart PLS3 software. The apparent and content validity of the research tool was confirmed using the collective opinions of experts related to the research topic. Also, the values obtained from Cronbach's alpha, combined reliability and mean variance extracted for different sections of the questionnaire were acceptable. In order to test the conceptual model of the research, structural equation modeling of reflective model type (for arrows from structures to items) based on the partial least squares method has been used. The values observed on the path between the structures (hidden variables) with each other are called the path coefficient and show the correlation coefficient of the two structures or the standardized regression beta. This method is a very powerful and general technique of multivariate regression or general linear model expansion, and external and internal models examine the relationship between overt and covert variables.

Results: The results of path analysis with Smart PLS3 software showed that all three indicators (trust, participation and social learning) have a positive and significant effect on the satisfaction of rangers with the implementation of rangeland plans and are able to 85% of the dependent variable changes (Explain the satisfaction of ranchers). The trust variable has a direct effect of 0.303 and the participation variable has a direct effect of 0.598 on satisfaction. But because of the

mediating role of social learning, they have more effects on satisfaction; Thus, the indirect effect of trust on satisfaction due to the mediating role of social learning ($0.608 * 0.561$) is equal to 0.341 and more than the direct and unmediated effect of social learning, ie 0.303. In general, the effects of trust (0.644), ie directly in addition to the indirect effect, are stronger than the effect of trust on satisfaction alone (0.303). Also, the indirect effect (through the mediating role of social learning) of participation on satisfaction ($0.608 * 0.329$) is equal to 0.000, which is less than its direct effect (0.598), but in general, the effects of participation on Satisfaction (0.798) which is obtained by combining direct and indirect effects of social learning on satisfaction is greater than the effect of participation alone (0.598) on satisfaction, so it can be concluded that social learning plays a role. There has been an improvement in increasing the total effects of independent variables on the dependent variable.

Conclusion: In this study, social learning through the sharing of information and relationships between rangeland owners prepares the necessary ground for knowledge transfer and by increasing the indicators of social capital among rangeland ranchers in Mazandaran summer rangelands in which in 1397 Were implemented; Improving manpower productivity and increasing ranchers' satisfaction. Indicators of social capital express different conditions and characteristics governing the actions and performance of the households in the implementation of rangeland projects that have many effects on their satisfaction. Therefore, it can be said that the richer the relationship of ranchers in the implementation of projects, the higher their satisfaction with the performance and implementation of projects.

Cite this article: Ahmadi, R., Gh. Heydari, Sh. Rastgar, H. Mohammadi Kangrani, 2022. The Relationship between Social Capital and Role of Social Learning. Journal of Rangeland, 16(1): 174-190.

© The Author(s).

DOR: 20.1001.1.20080891.1401.16.1.9.1

Publisher: Iranian Society for Range Management

رابطه سرمایه اجتماعی و نقش میانجی یادگیری اجتماعی با رضایت مرتعداران از طرح‌های مرتعداری در مراتع ییلاقی مازندران

روناک احمدی^۱، قدرت اله حیدری^{۲*}، شفق رستگار^۳ و حنا محمدی کنگرانی^۴

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری علوم مرتع، گروه مرتعداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران. رایان‌نامه: Ronakahmadi69@gmail.com
۲. دانشیار گروه مرتعداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.
۳. استادیار گروه مرتعداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.
۴. دانشیار گروه مرتعداری، دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله کامل - پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۷ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۳ واژه‌های کلیدی: اعتماد، مشارکت، یادگیری اجتماعی، تحلیل مسیر.	سابقه و هدف: آینده زندگی انسان بر درک بهتر عواملی که موجب رضایت‌مندی‌اش می‌شوند متکی است. سرمایه اجتماعی یکی از عواملی است که می‌تواند در رهگذر تبادل دانش و تجربه و ارتباط با دیگران رشد یابد و در ارتقاء رضایت‌مندی اجتماعات محلی موثر باشد. اجرای موثر و کارآمد برنامه‌های اصلاح و احیای مراتع با استفاده از رویکرد مشارکتی، مسائل و مشکلاتی را نیز پیش روی سیاست‌گذاران و مدیران قرار می‌دهد که لازمه حل آن‌ها نگرش کلی به مسائل است. این تحقیق به نقش میانجی یادگیری اجتماعی در تعامل مشارکت و اعتماد در رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری، در مراتع ییلاقی مازندران تاکید دارد و به فرآیند الگوسازی ختم می‌شود. مواد و روش‌ها: روش مطالعه از نوع پیمایشی و جامعه آماری مورد بررسی شامل مرتعداران ۱۱ سامان عرفی به تعداد ۱۳۶ نفر در مراتع ییلاقی استان مازندران است که در آن‌ها طرح‌های مرتعداری در سال ۱۳۹۷ اجرا شده‌است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۰ نفر تعیین گردید. جمع‌آوری داده‌ها به روش تصادفی طبقه‌بندی‌شده و با استفاده از ابزار پرسشنامه پرسشنامه از نوع طیف لیکرت (ساختاریافته) انجام پذیرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS²² و Smart PLS³ انجام شد. روایی ظاهری و محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از نظرات جمعی از متخصصان مربوط به موضوع تحقیق به تأیید رسید. همچنین مقادیر به دست‌آمده از آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج‌شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه در حد قابل‌پذیرشی به‌دست آمد. جهت آزمون مدل مفهومی تحقیق از مدلسازی معادلات ساختاری از نوع مدل انعکاسی (جهت پیکان‌ها از سازه‌ها به سمت گویه‌ها) بر اساس روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. مقادیر مشاهده شده روی مسیر بین سازه‌ها (متغیرهای پنهان) با یکدیگر ضریب مسیر نامیده می‌شود و ضریب همبستگی دو سازه یا بتای استاندارد شده رگرسیون را نشان می‌دهند. این روش، تکنیکی بسیار نیرومند و کلی از نوع رگرسیون چندمتغیره یا بسط مدل خطی عمومی است و مدل‌های بیرونی و درونی ارتباط متغیرهای آشکار و پنهان را بررسی می‌کند. نتایج: نتایج تحلیل مسیر با نرم‌افزار Smart PLS³ نشان داد که هر سه شاخص (اعتماد، مشارکت و یادگیری اجتماعی)، تاثیر مثبت و معنی‌داری بر رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری دارند و قادرند ۸۵

درصد از تغییرات متغیر وابسته (رضایت‌مندی مرتعداران) را تبیین کنند. متغیر اعتماد دارای اثر مستقیم $0/303$ و متغیر مشارکت دارای اثر مستقیم $0/598$ بر رضایت‌مندی هستند. اما به واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی دارای اثرات بیشتری بر رضایت‌مندی هستند؛ این‌گونه که اثر غیرمستقیم اعتماد بر رضایت‌مندی به واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی ($0/561 \times 0/608$) برابر با $0/341$ و بیشتر از اثر مستقیم و بدون واسطه یادگیری اجتماعی یعنی مقدار $0/303$ است. در مجموع هم اثرات اعتماد ($0/644$) یعنی از راه مستقیم به‌علاوه اثر غیرمستقیم قوی‌تر از اثر اعتماد بر رضایت‌مندی به تنهایی ($0/303$) است. همچنین اثر غیرمستقیم (با واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی) مشارکت بر رضایت‌مندی ($0/329 \times 0/608$) برابر با $0/200$ است که کمتر از اثر مستقیم آن ($0/598$) می‌باشد اما در کل اثرات مشارکت بر رضایت‌مندی ($0/798$) که با حاصل جمع مسیرهای اثرگذاری با واسطه و بی‌واسطه یادگیری اجتماعی بر رضایت‌مندی به‌دست می‌آید بیشتر از اثر تنها مشارکت ($0/598$) بر رضایت‌مندی است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که یادگیری اجتماعی نقش به‌سزایی در افزایش اثرگذاری‌های کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته داشته‌است.

نتیجه‌گیری: در این تحقیق یادگیری اجتماعی از طریق تسهیم اطلاعات و روابط بین مرتعداران زمینه لازم را برای انتقال دانش آماده می‌کند و با افزایش شاخص‌های سرمایه اجتماعی در بین مرتعداران مراتع ییلاقی مازندران که در سال ۱۳۹۷ در آن‌ها طرح‌های مرتعداری اجرا شد؛ بهبود بهره‌وری نیروی انسانی و رضایت‌مندی مرتعداران افزایش می‌یابد. شاخص‌های سرمایه اجتماعی بیان‌کننده شرایط و ویژگی‌های مختلف حاکم بر اقدامات و عملکرد مرتعداران در اجرای طرح‌های مرتعداری است که بر رضایت‌مندی آنان اثرات بسیار دارد. بنابراین می‌توان بیان کرد، هر چه ارتباط مرتعداران در اجرای طرح‌ها از غنای بیشتری برخوردار باشد، رضایت‌مندی آن‌ها از عملکرد و اجرای طرح‌ها در درجه بالاتری قرار می‌گیرد.

استناد: احمدی، ر. ق. حیدری، ش. رستگار و ح. محمدی کنگرانی، ۱۴۰۱. تعیین تمایل به دریافت مرتعداران برای کاهش فشار چرای دام در مراتع منطقه بارده و کرسنک. مرتع، ۱۶(۱): ۱۷۴-۱۹۰.

DOR: 20.1001.1.20080891.1401.16.1.9.1

© نویسندگان

ناشر: انجمن علمی مرتعداری ایران

مقدمه

انسان از لحاظ تامین مایحتاج زندگی و معاش و هم رفاه و توسعه اقتصادی و اجتماعی به منابع طبیعی و به‌ویژه مراتع وابسته است (۵، ۸ و ۳۱). مدیریت پایدار مرتع به‌طور سنتی با مفاهیم محیط اقتصادی، طبیعی و فرهنگی- اجتماعی مرتبط است که شامل محافظت و ارتقا رشد اقتصادی، بهبود رضایت‌مندی و کیفیت زندگی مرتعداران و افزایش فرصت‌های آینده با بهبود بهره‌وری مراتع است (۱). با توجه به وسعت بالای مراتع و نیاز به نیروی انسانی زیاد جهت حفظ، اصلاح و احیا، بهترین راه برای توسعه مراتع، مشارکت دادن مرتعداران در اجرای طرح‌های مرتعداری است (۴). طرح‌های مرتعداری ابزارهای مدیریتی جهت ارتقا کمیت و کیفیت مراتع با وضعیت ضعیف هستند (۴۰) و ارزیابی اثرات آن‌ها علاوه بر مشخص ساختن نقاط قوت و ضعف، میزان رسیدن به اهداف مورد نظر از اجرای طرح‌ها را آشکار می‌سازند (۳۳).

یکی از مهم‌ترین دلایل شکست طرح‌های توسعه‌ای، وجود درگیری و تنش‌های فردی و جمعی، عدم مشارکت جمعی، بالا بودن هزینه‌های کنترل اجتماعی، پایین بودن کارایی جامعه و به‌طور کلی از هم گسیختگی اجتماعی است (۵۵). فعالیت‌های گروهی و اجرای برنامه‌ها به صورت جمعی؛ کاهش هزینه‌ها، بالا رفتن کارایی اجرای طرح‌های مختلف و استفاده متناسب‌تر از منابع موجود را به دنبال دارد (۲۴). شناسایی عوامل مختلف اجتماعی و اقتصادی بهره‌برداران جهت توسعه و پایداری منابع طبیعی امری بدهی است و بدین منظور نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی، متغیرهای اجتماعی موثر بر رضایت ساکنین محلی را در نظر گرفته‌اند تا بهره‌برداران انگیزه لازم برای مشارکت در اجرای طرح‌ها را داشته باشند (۳۷). تمرکز بر استفاده از رویکردهای مشارکتی در مدیریت منابع طبیعی در دهه ۱۹۳۰ آغاز شد (۲۸ و ۱۷). این رویکردها به مردم این امکان را می‌دهند تا با بهبود دانش محلی برای حل مشکلات منطقه، کنترل بیشتری بر روی طرح‌های توسعه‌ای داشته باشند (۲۱ و ۶۱). با برقراری ارتباطات و تعاملات مبتنی بر اعتماد و مشارکت میان افراد و گروه‌ها اثر بخشی مبادلات اطلاعاتی و در نتیجه اثر بخشی مدیریت دانش ارتقاء می‌یابد. بنابراین گسترش فرهنگ و فضایی در میان افراد که این نوع

ارتباطات و تعاملات را ترغیب نماید، از الزامات مدیریت موفق است (۵۱).

آینده زندگی انسان بر درک بهتر عواملی که موجب ارتقا رضایت‌مندی‌اش می‌شوند، متکی است (۵۳). رضایت از زندگی یک ماهیت تصویری و ذهنی مثبت انسان نسبت به خود، دیگران و محیط است و به چگونگی رشد علم و دانش انسان در رهگذر تبادل با اطرافیان اشاره دارد. هر چه ارتباط انسان در محیط‌های گوناگون به‌ویژه از نظر یادگیری اجتماعی تراکم بیشتری داشته باشد، رضایت از زندگی ارتقا بیشتری می‌یابد (۲۳). رضایت‌مندی دارای شاخص‌هایی نظیر علاقه، خوشبختی، آرزو، لذت، ثبات و رفاه است (۱۰ و ۱۳). نظریه یادگیری اجتماعی، رضایت از زندگی را تاثیرپذیر از روابط اجتماعی می‌انگارد چرا که از طریق واکنش‌های اجتماعی به اثرات متقابل رفتار و محیط زندگی و تجربه مستقیم فرد از محیط (دانش بومی) تاکید دارد (۳۵، ۴۵ و ۵۳).

از جمله تئوری‌های مهم اجتماعی در ارتباط با مدیریت منابع طبیعی، می‌توان به سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم توسعه پایدار؛ در تامین رضایت‌مندی افراد و گروه‌ها اشاره کرد (۹ و ۵۰). سرمایه اجتماعی در تقویت درک اجتماعی دارای نقش کلیدی است (۱۱ و ۱۲). یادگیری اجتماعی که از ابعاد بنیادی و مهم در مقوله سرمایه اجتماعی و متأثر از اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی می‌باشد، از طریق مبادله دانش و تجربیات در اجرای برنامه‌های گروهی می‌تواند مفید باشد (۱۴، ۲۰، ۳۶، ۴۲ و ۴۶). در حیطه منابع طبیعی، یادگیری اجتماعی به عنوان یک روش برای تقویت گنجایش سازش افراد با ایجاد یک فضای اجتماعی برای کسب دانش اکولوژیک در بین افراد و یک ارتباط برای گفتگو و یادگیری متقابل در بین بهره‌برداران، اجرای کارآمد و رضایت‌بخش برنامه‌ها را تسهیل می‌کند (۲۵ و ۴۱).

در مطالعاتی باقریان و همکاران (۲۰۰۹)، طی بررسی رویکرد تبادل اجتماعی در مشارکت مردم دریافتند که بین میزان رضایت از طرح‌های اجرا شده قبلی، میزان تبادل دانش و اطلاعات در رابطه با اجرای طرح‌ها، نگرش مثبت به طرح‌ها، درآمد و مشارکت بهره‌برداران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج تحقیق پیلتن و

شده است به طوری که مانع مشارکت مرتعداران در عمل مدیریت پایدار مرتع شده است.

به نظر می‌رسد افزایش اعتماد اجتماعی، کاهش تعارضات و اختلافات، ارتقاء میزان مشارکت بهره‌برداران و افزایش یادگیری اجتماعی، دانش و مبادله اطلاعات و به‌طور کلی افزایش سرمایه اجتماعی میزان رضایت‌مندی بهره‌برداران را تحت تاثیر قرار می‌دهد. تحقیقات نشان می‌دهد سرمایه اجتماعی حاکم در بین بهره‌برداران یکی از عواملی است که در ارتقاء رضایت‌مندی اجتماعات محلی موثر است (۴۷). همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهند که با تقویت و ارتقاء سرمایه اجتماعی که در تداول تعاملات اجتماعی ایجاد می‌شود (۳۰)، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی در شبکه‌های ارتباطی آن‌ها پدیدار می‌شود (۳۸). به دنبال آن قابلیت‌ها و توانایی‌های خود را در جریان تبادلات اطلاعات و یادگیری اجتماعی افزایش داده (۲۷) و (۴۸) و در عین دستیابی به رضایت‌مندی، قدرت سازگاری آنان با شرایط کاری‌شان و اجرای طرح‌ها افزایش یافته، و از نظر آرامش روحی و روانی نیرومندتر می‌شوند (۴۶). بنابراین، رضایت‌مندی و دیدگاه مرتعداران به عنوان عنصر اصلی و تاثیرپذیر و تاثیرگذار از مراتع و طرح‌های مرتعداری بسیار مهم، ضروری و غیرقابل‌انکار است، چراکه ارزیابی فعالیت‌های مرتعداری و توجه به دیدگاه و رضایت‌مندی مرتعداران، نه تنها موجب آشکار شدن جنبه‌های قوی و ضعیف اثرگذاری بر اجرای طرح‌ها می‌گردد بلکه با ارائه راهکارهای کاربردی باعث بهبود کیفیت آن‌ها در برنامه‌ها و طرح‌های آینده خواهد شد. لذا تحقیق حاضر با هدف کشف چارچوب نظام‌مند در خصوص مفهوم سرمایه اجتماعی و نقش میانجی یادگیری اجتماعی مرتعداران، سعی در اثبات فرضیه تحقیق (سرمایه اجتماعی از طریق یادگیری اجتماعی بر رضایت‌مندی مرتعداران در اجرای طرح‌های مرتعداری اثرگذار است). دارد. و در تلاش است تا با توجه به مبانی تئوریک مطرح‌شده به بررسی نقش میانجی یادگیری اجتماعی در تعامل مشارکت و اعتماد در رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری سال ۱۳۹۷ در مراتع ییلاقی مازندران و فرآیند الگوسازی بین شاخص‌های مورد نظر بپردازد.

نیکنام (۲۰۱۲)، در بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر رضایت از کیفیت زندگی، نشان داد که میزان دانش و آگاهی و وضعیت اشتغال دارای اثرات معنی‌داری بر رضایت‌مندی از کیفیت زندگی هستند. در پژوهشی مصباح و همکاران (۲۰۱۶) با هدف ارزیابی مشارکت ساکنان محلی بیان کردند که اکثر آن‌ها از اجرای طرح‌ها رضایت دارند و مهم‌ترین عامل مشارکت پایین، استفاده نکردن از نظراتشان در نظارت و اجرا و عدم اعتماد به بخش دولتی بود. همچنین جعفری مهرآبادی و همکاران (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای گزارش دادند که ابعاد ارتباطی و ساختاری سرمایه اجتماعی بر تمام ابعاد رضایت‌مندی گردشگران تاثیر معنی‌داری داشته است. در تحقیقی دیگر زارع و همکاران (۲۰۲۱)، بیان کردند که با توجه به سطح پایین رضایت کشاورزان از خدمات ترویجی، توسعه سیستمی برای ارزیابی رضایت کشاورزان به عنوان یک پروژه استراتژیک مورد تأکید قرار گرفته است. در تحقیقی ژنگ و همکاران (۲۰۱۷)، در مناطق روستایی چین به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی در ارتباط با سلامت افراد پرداختند، و به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی به‌طور معنی‌داری بر رضایت از کیفیت زندگی تاثیرگذار است. سینق و همکاران (۲۰۱۷)، در مطالعه‌ای نشان دادند که ساکنان محلی دانش قابل توجهی درباره اجرای برنامه‌های توسعه‌ای و تاثیر آن بر محیط‌زیست دارند. سطح کلی رضایت‌مندی ساکنان نسبت به اجرای برنامه‌های توسعه‌ای تقریباً ۶۵ درصد بود. گائو و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهش خود رابطه بین سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی شهروندان غرب چین را مورد مطالعه قرار دادند، نتایج مبنی بر وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین دو شاخص مذکور ارائه دادند. بهار دواج و همکاران (۲۰۲۱)، در تحقیقی بیان کردند که مدیران و تصمیم‌گیران باید دانش و آگاهی مردم محلی را در مورد مشکلات موجود، نیازها و موانع آنها در استفاده از روش‌های مدیریتی در نظر بگیرند. فتاهان و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تأثیر بی‌ثباتی سیاسی در مدیریت پایدار مراتع برانا در اتیوپی جنوبی را مورد بررسی قرار دادند و اظهار کردند که اعمال ناامن و ناپایدار قدرت سیاسی مانع عمده‌ای در اجرای رویکرد مدیریت پایدار مرتع است و رضایت‌مندی مرتعداران از بهره‌وری و عملکرد مراتع بسیار کم ارزیابی

مواد و روش‌ها

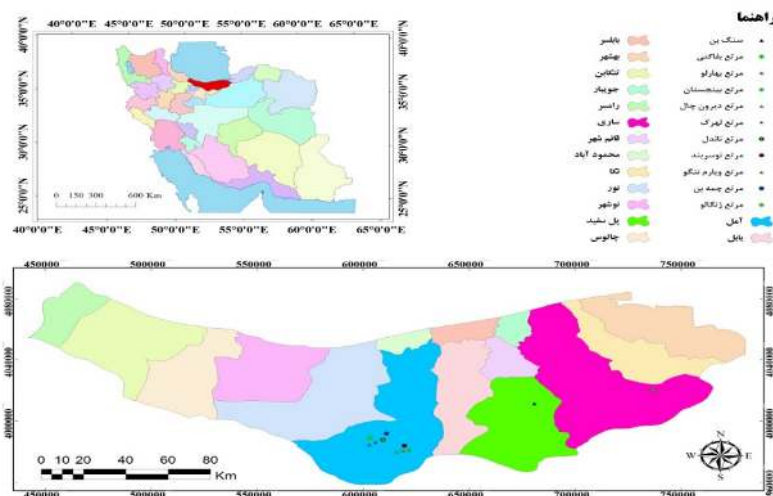
منطقه مورد مطالعه

شامل ۱۱ سامان عرفی در مراتع استان مازندران (شکل ۱) که در سال ۱۳۹۷ برنامه‌های اصلاح و احیای مراتع (حفاظت و قرق، کپه کاری، بذریاشی، تامین لوله، احداث آبشخور، مرمت چشمه)، در سه شهرستان آمل، سوادکوه و ساری اجرا شده‌است (۱۸)، (جدول ۱). مردم مناطق مورد مطالعه از زمان‌های قدیم تا کنون عمداً به دامداری و سپس به کشاورزی و باغداری اشتغال دارند و به شیوه سنتی دامداری و بهره‌برداری از مراتع می‌پردازند. حوزه آبخیز در اسله مازندران: بیشترین ارتفاع از سطح دریا در این مراتع ۲۷۵۳ و کمترین آن ۲۰۹۰ متر است. بر اساس آمار ۲۰ ساله، این مراتع از متوسط سالیانه بارندگی ۵۰۰ میلی‌متر و متوسط سالیانه درجه حرارت ۱۵/۹ درجه سانتی گراد برخوردار هستند. منطقه مورد مطالعه از نظر اقلیمی در منطقه نیمه‌مرطوب قرار دارد. علفزارهای این منطقه از اواسط بهار تا اواخر تابستان مورد تعلیف دام‌های منطقه قرار می‌گیرند. گونه‌های گیاهی غالب منطقه شامل *Festuca ovina*، *Trifolium repens*، *Alchemilla sp* و *Brachypodium pinnatum* است (۳۹). حوزه آبخیز بهرستاق مازندران: دارای حداقل ارتفاع ۱۶۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ متر از سطح دریا، میانگین بارندگی سالیانه ۵۲۵

میلی متر و میانگین درجه حرارت سالیانه در طول سال ۱۰/۵ درجه سانتی گراد است. آب و هوای منطقه در قلمرو نیمه‌مرطوب و نیمه مرطوب سرد واقع شده‌است. پوشش گیاهی عمده منطقه شامل *Artemisia Astragalus sp*، *Dactylis*، *Juniperus communis*، *Ephedra major sp*، *glomerata* است (۳۴). حوزه آبخیز دلارستاق جزء دامنه‌های شمالی رشته کوه البرز در بخش لاریجان در استان مازندران، در فاصله ۵۰ کیلومتری جنوب شهرستان آمل واقع شده‌است. ارتفاع از سطح دریا در این منطقه ۹۸۰ - ۶۰۰۰ متر است. بیشترین تنوع گونه‌ای در منطقه مورد نظر مربوط به تیره کاسنی (Asteraceae) و بارهنگ (Plantaginaceae) است (۴۴). اقلیم منطقه نیمه مرطوب سرد است. میانگین بارندگی سالانه ۵۹۸ میلی‌متر و میانگین درجه حرارت سالانه ۱۵ درجه سانتی‌گراد است (۵۷). حوزه آبخیز چالوی ساری در فاصله ۸۰ کیلومتری جنوب ساری واقع شده، ارتفاع متوسط حوزه از سطح دریا ۲۵۰۰ متر و نوع اقلیم نیمه خشک سرد است. میانگین بارندگی سالانه ۳۷۵ میلی‌متر و متوسط درجه حرارت سالانه ۵/۷ درجه سانتی‌گراد است. بیشترین گونه‌های گیاهی منطقه از تیره کاسنی و گندمیان هستند و گونه گیاهی غالب منطقه را *Artemisia fragrans* تشکیل می‌دهد (۲۹ و ۳).

جدول ۱: فهرست سامان‌های عرفی و تعداد بهره‌بردار در هر سامان عرفی

ردیف	استان	شهرستان	حوزه آبخیز	مساحت حوزه (هکتار)	مختصات جغرافیایی	نام سامان عرفی	تعداد بهره‌بردار	مساحت مرتع (هکتار)	نظام مدیریتی مرتع
۱						ناندل	۱۳	۱۹۵	مشاعی
۲						بهارلو	۳	۱۰۴	افرازی
۳						لهرک	۵	۱۷۸	افرازی
۴			دلارستاق	۹۶۷۰	۳۵° ۵۷' و ۳۶° ۲۱' شمالی تا ۵۲° ۴۱' و ۵۳° ۱۳' شرقی	بفاکتی	۱۵	۱۰۰	شورایی
۵						چمه‌بن ۲	۴	۵۳۵	افرازی
۶						نوسریند	۹	۸۱۰	شورایی
۷						دیرون‌چال	۱۱	۵۰۳	شورایی
۸		آمل		۷۸۱۲	۳۵° ۵۷' و ۳۵° ۵۹' شمالی تا ۵۲° ۱۷' و ۵۳° ۲۲' شرقی	بینجستان	۹	۵۰۰	مشاعی
۹	مازندران		بهرستاق			ویارم ننگو	۱۲	۸۴۶	مشاعی
۱۰		سوادکوه	دراسله	۴۳۶۶	۳۵° ۴۹' و ۳۶° ۱۸' شمالی تا ۵۲° ۵۴' و ۵۳° ۹' شرقی	سنگ‌بن	۱۰	۲۱۹	مشاعی
۱۱		ساری	چالو	۳۷۲۰۲	۳۶° ۲۲' و ۳۶° ۲۴' شمالی تا ۵۳° ۲۴' و ۵۳° ۵۶' شرقی	زنگالو	۴۵	۹۰۰	مشاعی

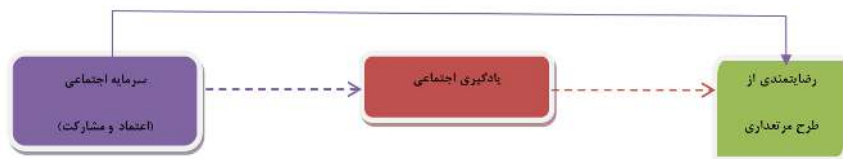

شکل ۱: موقعیت سامان‌های عرفی مورد بررسی در استان مازندران

مدل مفهومی تحقیق

مدل مفهومی تحقیق با توجه به نقش میانجی‌گری یادگیری اجتماعی در تاثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت‌مندی مرتعداران از طرح مرتعداری با توجه به نظر نویسندگان (۱۰، ۲۰، ۱۴، ۳۷، ۵۰ و ۵۳) و بررسی متغیرهای تحقیق در شکل (۲) ارائه شده‌است. مدل

مفهومی تحقیق شامل یک متغیر مستقل (شاخص سرمایه اجتماعی که با دو مؤلفه اعتماد و مشارکت سنجیده شد)، همچنین یک متغیر میانجی (شاخص یادگیری اجتماعی که با گویه‌های مربوط به تولید و انتقال دانش بومی سنجیده شد) و متغیر وابسته رضایت‌مندی مرتعداران از طرح مرتعداری است.

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق

روش تحقیق

این مطالعه به صورت میدانی و نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌بندی شده، انجام شده‌است. جامعه آماری مورد بررسی شامل مرتعداران ۱۱ سامان عرفی به تعداد ۱۳۶ نفر در مراتع بیلاقی استان مازندران است که در آن‌ها طرح‌های مرتعداری در سال ۱۳۹۷ اجرا شده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۰ نفر تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود. این پرسشنامه شامل سوالاتی برای اندازه‌گیری شاخص سرمایه اجتماعی (اعتماد ۱۷ گویه و مشارکت ۱۰ گویه)، شاخص یادگیری اجتماعی (۹ گویه) و شاخص رضایت‌مندی

مرتعداری از اجرای طرح‌ها (۱۷ گویه) بود. برای سنجش گویه‌ها از مقیاس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با دامنه پاسخ‌های یک (خیلی کم) تا پنج (خیلی زیاد) استفاده شد. روایی ابزار تحقیق با بکارگیری نظرات کارشناسان و متخصصان مورد تأیید قرار گرفت، روایی همگرا (متوسط اشتراک استخراج شده = Average Variance Extracted) نیز بر اساس خروجی PLS نشان داد که شاخص‌ها دارای میانگین واریانس‌های خروجی بیشتر از ۰/۵ (برای اعتماد ۰/۶۵، مشارکت ۰/۵۲، یادگیری اجتماعی ۰/۸۸ و رضایت‌مندی مرتعداران ۰/۸۶) هستند و گویه‌های هر شاخص با هم همبستگی میانه‌ای دارند. همچنین پایایی

چند متغیره یا بسط مدل خطی عمومی (General Linear Model (GLM است و مدل‌های بیرونی و درونی ارتباط متغیرهای آشکار و پنهان را بررسی می‌کند (۵۴، ۲۶، ۵۹ و ۱۹). در مدلسازی به روش حداقل مربعات جزئی (PLS) از سه شاخص کلی برای تعیین بهینه بودن و برازش مدل استفاده می‌شود که شامل ۱- شاخص اشتراک (Communality)، ۲- شاخص افزونگی (Redundancy) و ۳- شاخص نیکویی برازش است (Good of fitness). شاخص اشتراک؛ برازندگی و کیفیت مدل‌های اندازه‌گیری انعکاسی را برای هر سازه نمایش می‌دهد. شاخص افزونگی میزان کیفیت و بهینه بودن مدل ساختاری را برای هر سازه درون‌زا تعیین می‌کند و شاخص نیکویی برازش با در نظر گرفتن هر دو مدل ساختاری و اندازه‌گیری، معیاری برای سنجش کیفیت کلی مدل است و قادر است عملکرد کلی مدل را پیش‌بینی کند (۲).

نتایج

خصوصیات جمعیت‌شناختی

توزیع فراوانی خصوصیات فردی و توصیفی مرتعداران در منطقه مورد مطالعه به شرح جدول زیر ارائه شده است (جدول ۲).

مرکب (Composite reliability) برای هر چهار متغیر بیشتر از ۰/۷ (برای اعتماد ۰/۷۸، مشارکت ۰/۹۱، یادگیری اجتماعی ۰/۶۶ و رضایت‌مندی مرتعداران ۰/۶۹) و قابل قبول است. قابلیت اعتماد پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد (برای اعتماد ۰/۷۳، مشارکت ۰/۹۱، یادگیری اجتماعی ۰/۸۵ و رضایت‌مندی مرتعداران ۰/۷۸). به‌منظور آنالیز و تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصد) و استنباطی (ضریب همبستگی اسپیرمن) با استفاده از نرم‌افزار SPSS²² استفاده شد. همچنین از نرم افزار PLS₃ Smart به‌منظور مدل‌یابی معادلات ساختاری (Structure Equation Model (SEM و روش حداقل مربعات جزئی (Partial Least Squares (PLS) path modeling) برای برازندگی مدل استفاده شد. جهت آزمودن مدل مفهومی تحقیق از مدلسازی معادلات ساختاری از نوع مدل انعکاسی (جهت پیکان‌ها از سازه‌ها به سمت گویه‌ها) بر اساس روش حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم افزار PLS₃ Smart استفاده شده است (شکل ۳). مقادیر مشاهده شده روی مسیر بین سازه‌ها (متغیرهای پنهان) با یکدیگر ضریب مسیر (Path coefficient) نامیده می‌شود و ضریب همبستگی دو سازه یا بتای استاندارد شده رگرسیون را نشان می‌دهند. این روش، تکنیکی بسیار نیرومند و کلی از نوع رگرسیون

جدول ۲: توزیع فراوانی خصوصیات فردی و جمعیت‌شناختی مرتعداران در منطقه مورد مطالعه (n=۱۰۰)

متغیر	حدود متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	کمترین	بیشترین	میانگین
سن	۲۵-۳۵	۸	۸	۸	۲۷	۸۵	۵۴/۶
	۴۵-۳۶	۲۳	۲۳	۳۱			
	۵۵-۴۶	۱۹	۱۹	۵۰			
	۶۵-۵۶	۲۶	۲۶	۷۶			
	۷۵-۶۶	۱۷	۱۷	۹۳			
سطح تحصیلات	۸۵-۷۶	۷	۷	۱۰۰	بی‌سواد	کارشناسی	ابتدایی
	بی‌سواد	۳۷	۳۷	۳۷			
	ابتدایی	۲۳	۲۳	۶۰			
	راهنمایی	۱۸	۱۸	۷۸			
	متوسطه	۱۴	۱۴	۹۲			
شغل اصلی	دیپلم	۶	۶	۹۸	دامدار- کشاورز	دامدار	۲۴۰
	کارشناسی	۲	۲	۱۰۰			
	دامدار	۶۷	۶۷	۶۷			
	دامدار- کشاورز	۸	۸	۷۵			
	دامدار- باغدار	۲۵	۲۵	۱۰۰			
تعداد دام موجود	۶۰ و کمتر	۳۵	۳۵	۳۵	۹۰/۹۷	۲۴۰	
	۱۲۰-۶۱	۴۵	۴۵	۸۰			
	۱۸۰-۱۲۱	۱۳	۱۳	۹۳			
	۲۴۰-۱۸۱	۷	۷	۱۰۰			

همبستگی بین متغیرهای تحقیق

طبق جدول ۳، ضریب همبستگی اسپیرمن بین همه متغیرهای تحقیق مثبت و معنی‌دار است (جدول ۳).

جدول ۳: ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

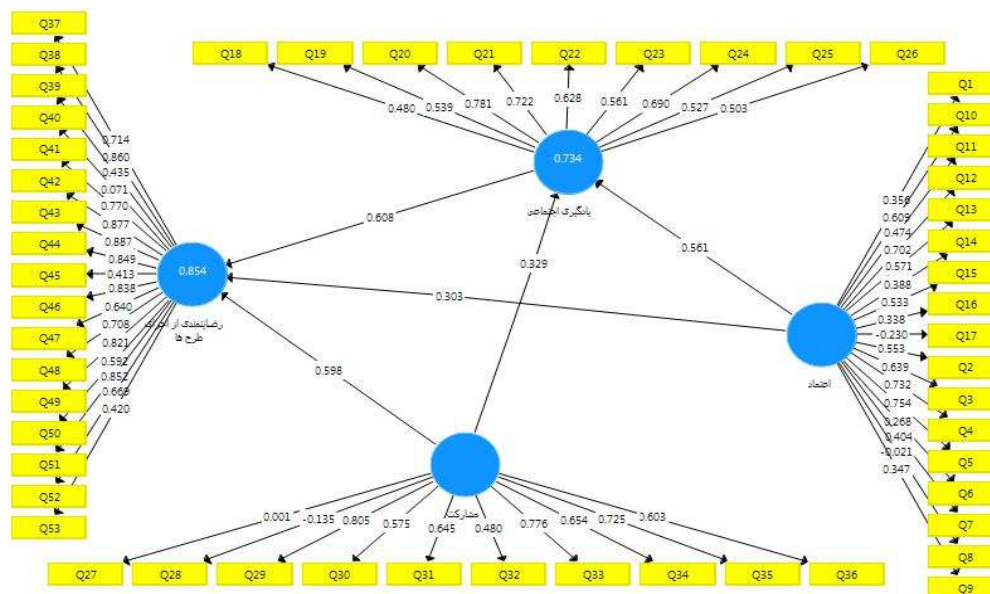
رضایت‌مندی	یادگیری اجتماعی	مشارکت	اعتماد	
			۱	اعتماد
			-	سطح معنی‌داری
		۱	-	مشارکت
		-	-	سطح معنی‌داری
	۱	۰/۷۱۲*	۰/۷۹۲*	یادگیری اجتماعی
	-	۰/۰۱۸	۰/۰۱۱	سطح معنی‌داری
۱	۰/۸۸۶**	۰/۸۰۴**	۰/۷۰۲*	رضایت‌مندی
-	۰/۰۰۱	۰/۰۰۷	۰/۰۲۱	سطح معنی‌داری

* معنی‌داری در سطح ۵ درصد و ** معنی‌داری در سطح ۱ درصد

برآزش مدل تحقیق

با توجه به شکل (۳)، تمامی ضرائب مسیر بین سازه‌ها مثبت و معنی‌دار هستند بنابراین می‌توان اظهار کرد که در هر مسیر با افزایش متغیر مستقل متغیر وابسته افزایش می‌یابد. قوی‌ترین ضریب مسیر، بین سازه‌های یادگیری اجتماعی و رضایت‌مندی مرتعداران (۰/۶۰۸) و ضعیف‌ترین ضریب مسیر بین سازه‌های اعتماد و رضایت‌مندی مرتعداران (۰/۳۰۳) وجود دارد. اعدادی که روی پیکان‌های بین هر سازه با گویه‌های (معرف‌ها) مربوط به آن سازه مشاهده می‌شود، بار عاملی (loading) سوالات تشکیل‌دهنده سازه مورد نظر را بیان می‌کنند. مقادیر قابل قبول بارهای عاملی بیشتر از ۰/۳ می‌باشند. بنابراین سوالات ۸، ۱۷، ۲۷ و ۲۸ (این سوالات به ترتیب شامل: میزان اعتماد شما به پایبندی به قول و قرارها توسط ارگان‌های دولتی در حین اجرای پروژه‌ها چقدر بوده است؟، برنامه‌های اجرایی بدلیل مفید و مطلوب بودن تا چه حد توانست اعتماد مردم را جلب کند؟، اهمیت و توجه به مسائلی همچون احترام به دیگران، یافتن

دوستان واقعی، پرورش موفق جوانان، تجربه حیات اجتماعی موفق، برابر بودن همه افراد در برابر قانون و ارتباط محبت آمیز بین افراد در طول اجرای پروژه چقدر بوده است؟ و میزان مثبت بودن ذهنیت افراد نسبت به مشارکت، اراده جمعی، تفکر برنامه‌ریزی مشارکتی و قرض دادن وسایل مورد نیاز جهت حل مشکلات محله و بالا بردن ظرفیت توسعه روستا در طول اجرای پروژه‌ها چقدر بوده است؟ باید حذف شوند. مقادیر داخل دایره‌ها نیز مشخص‌کننده ضریب تعیین (R^2)، سازه اصلی است. هر چقدر ضریب تعیین متغیر بزرگتر باشد نشان‌دهنده این است که متغیرهای مستقل بهتر توانسته‌اند تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. بنابر مدل تحقیق سازه‌های اعتماد و مشارکت توانسته‌اند ۰/۷۳ از تغییرات سازه یادگیری اجتماعی و ۰/۸۵ از تغییرات سازه رضایت‌مندی مرتعداران از طرح‌های مرتعداری را تبیین کنند (شکل ۳).

شکل ۳: آزمون مدل مفهومی تحقیق همراه با ضرائب مسیر، ضریب تعیین و بار عاملی معرفیها

تحلیل مسیر

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که مقادیر آماره T برای همه مسیرها به جز مسیر تاثیر اعتماد بر رضایت‌مندی، بزرگتر از حد بحرانی ۲/۵۸؛ و با احتمال ۹۹ درصد یعنی سطح خطای یک درصد این اثرات معنی‌دار هستند. در حالی که مقدار آماره T در مسیر تاثیر اعتماد بر رضایت‌مندی (۲/۳۷۰) از حد بحرانی ۱/۶۴ بزرگتر است بنابراین می‌توان بیان کرد که با احتمال ۹۰ درصد این اثر معنی‌دار است. با توجه به جدول ۴ و نتایج اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته رضایت‌مندی مرتعداران از طرح‌های مرتعداری، مشاهده می‌شود که تمامی متغیرها دارای اثرات قابل ملاحظه و معنی‌داری بر متغیر وابسته رضایت‌مندی هستند به‌طوری که بالاترین اثر مستقیم (۰/۶۰۸) مربوط به اثرگذاری متغیر یادگیری اجتماعی بر رضایت‌مندی مرتعداران است. متغیر اعتماد دارای اثر مستقیم ۰/۳۰۳ و متغیر مشارکت دارای اثر مستقیم ۰/۵۹۸ بر رضایت‌مندی هستند اما به واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی دارای اثرات بیشتری بر

رضایت‌مندی هستند، این‌گونه که اثر غیرمستقیم اعتماد بر رضایت‌مندی به واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی (۰/۵۶۱*۰/۶۰۸) برابر با ۰/۳۴۱ و بیشتر از اثر مستقیم و بدون واسطه یادگیری اجتماعی یعنی مقدار ۰/۳۰۳ است. در مجموع هم اثرات اعتماد (۰/۶۴۴) یعنی از راه مستقیم به‌علاوه اثر غیرمستقیم قوی‌تر از اثر اعتماد بر رضایت‌مندی به تنهایی (۰/۳۰۳) است. همچنین اثر غیرمستقیم (با واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی) مشارکت بر رضایت‌مندی (۰/۶۰۸*۰/۳۲۹) برابر با ۰/۲۰۰ است که کمتر از اثر مستقیم آن (۰/۵۹۸) می‌باشد اما در کل اثرات مشارکت بر رضایت‌مندی (۰/۷۹۸) که با حاصل جمع مسیرهای اثرگذاری با واسطه و بی‌واسطه یادگیری اجتماعی بر رضایت‌مندی بدست می‌آید بیشتر از اثر تنها مشارکت (۰/۵۹۸) بر رضایت‌مندی است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که یادگیری اجتماعی نقش به‌سزایی در افزایش اثرگذاری‌های کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته داشته‌است (جدول ۴).

جدول ۴: اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرها و مقادیر مربوط به آماره T

مسیرها	آماره T	سطح خطای استاندارد	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم (میانجی)	اثرات کل	اولویت مسیر
اعتماد- یادگیری اجتماعی	۷/۰۵۹	۰/۰۰۰	۰/۵۶۱	-	۰/۵۶۱	۴
مشارکت- یادگیری اجتماعی	۳/۷۳۳	۰/۰۰۰	۰/۳۲۹	-	۰/۳۲۹	۵
یادگیری اجتماعی- رضایت‌مندی	۸/۳۹۹	۰/۰۰۰	۰/۶۰۸	-	۰/۶۰۸	۳
اعتماد- رضایت‌مندی	۲/۳۷۰	۰/۱۰	۰/۳۰۳	۰/۶۰۸*۰/۵۶۱	۰/۶۴۴	۲
مشارکت- رضایت‌مندی	۵/۱۸۵	۰/۰۰۰	۰/۵۹۸	۰/۶۰۸*۰/۳۲۹	۰/۷۹۸	۱

مشارکت- یادگیری اجتماعی- رضایت‌مندی

شاخص‌های کیفیت و برازندگی مدل تحقیق

اندازه‌گیری و ساختاری و در نهایت برازش خوب مدل است. با توجه به اعداد جدول (۵) تمامی شاخص‌ها از وضعیت مناسب و قابل قبولی برخوردارند.

مقادیر مربوط به هر شاخص در جدول ۵ گزارش شده است. در صورتی که مقادیر مربوط به شاخص‌ها از ۰/۳۶ بزرگتر باشند نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل‌های

جدول ۵: شاخص‌های کیفیت و برازندگی مدل تحقیق

شاخص	سازه	مشارکت	اعتماد	یادگیری اجتماعی	رضایت‌مندی	متوسط شاخص مدل
شاخص اشتراک		۰/۶۵	۰/۵۲	۰/۸۸	۰/۸۶	۰/۷۲
شاخص افزونگی		-	-	۰/۷۸	۰/۷۲	۰/۷۵
شاخص نیکویی برازش						

$$GOF = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R}^2\text{)}} \\ GOF = \sqrt{0.47 \times 0.72} = 0.59$$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج معادلات رگرسیونی و برازش مدل تحقیق در شکل (۳) نشان داد که سرمایه اجتماعی یک پیش‌بینی کننده مطلوب برای تبیین رضایت‌مندی مرتعداران است و شاخص‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت و یادگیری اجتماعی) به میزان ۸۵ درصد از تغییرات رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری را تبیین می‌کنند و تمامی ضرایب مسیر شاخص‌ها به سمت رضایت‌مندی مثبت و معنی‌دار است بنابراین با افزایش شاخص‌های سرمایه اجتماعی در بین مرتعداران مراتع ییلاقی مازندران که در سال ۱۳۹۷ در آن‌ها طرح‌های مرتعداری اجرا شد؛ بهبود بهره‌وری نیروی انسانی و رضایت‌مندی مرتعداران افزایش می‌یابد. در تأیید این یافته‌ها مطالعات بسیاری (۲۳، ۲۵، ۳۷ و ۵۱) تأکید می‌کنند که رضایت‌مندی و کیفیت زندگی به زمینه و فضاهای مناسب برای ایجاد اعتماد، مشارکت و یادگیری اجتماعی بستگی دارد تا سطح کیفیت مناسبی از عملکرد و کارآمدی افراد در نیل به مقاصد و اهداف اجرای

برنامه‌های مدیریت پایدار و موفق سرزمین فراهم شود و رشد، توسعه و شکوفایی جامعه در ابعاد گوناگون ارتقا یابد. با توجه به مثبت و معنی‌دار بودن ضرایب مسیر در تحلیل مسیر و معنی‌دار بودن اثرات شاخص‌های سرمایه اجتماعی در میزان رضایت‌مندی مرتعداران و همچنین نقش میانجی یادگیری اجتماعی می‌توان چنین استنباط کرد که هر چه ارتباط انسان‌ها (مرتعداران) در پیشبرد برنامه‌های گروهی و اجرای طرح‌ها از غنای بیشتری برخوردار باشد، رضایت‌مندی آن‌ها از عملکرد و اجرای طرح‌ها در درجه بالاتری قرار می‌گیرد. همان نکته‌ای که محققان (۴۶، ۴۹ و ۵۸) اشاره کردند که چگونه انسان در رهگذر تبادل دانش و تجربه و اعتماد و ارتباط با دیگران رشد می‌یابد و ارتباط دیالکتیکی و واقعی (ارتباط همه جانبه در همه ابعاد زندگی اعم از اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) شکل می‌گیرد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مرتعداران به اقداماتی که توسط نهادهای محلی و دولتی برنامه‌ریزی می‌شود اعتماد دارند و در اجرای طرح‌های مرتعداری

مشارکت خوبی دارند. این عوامل موجب اثربخشی طرح‌هایی می‌شود که به منظور توسعه پایدار مراتع تدوین شده‌اند و ارتقای رضایت‌مندی مرتعداران را در پی دارد. از طرفی در مطالعه حاضر مشارکت بیشترین اثر کل را در رضایت‌مندی دارد. از آنجایی که بیشترین اثرات کل مربوط به شاخص مشارکت بر رضایت‌مندی مرتعداران بود لذا علاوه بر تقویت شاخص‌های دیگر، لازم است تقویت هر چه بیشتر مشارکت مورد توجه قرار گیرد. همچنین اثر غیرمستقیم اعتماد و با واسطه نقش میانجی یادگیری اجتماعی بیشتر از اثر اعتماد به طور مستقیم است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که یادگیری اجتماعی مرتعداران نقش مهمی در افزایش رضایت‌مندی آن‌ها از اجرای طرح‌ها دارد و با تقویت شبکه روابط اجتماعی و نقل و انتقال دانش و تجربه به یکدیگر باعث اثرگذاری بیشتر اعتماد در رضایت‌مندی مرتعداران شده‌است و این نتایج توسط سایر محققین تأیید شده‌است (۲۲، ۳۲ و ۶۰). به نظر می‌رسد یادگیری اجتماعی از طریق تسهیم اطلاعات و روابط بین مرتعداران زمینه لازم را برای انتقال دانش آماده می‌کند. در نتیجه اعتماد بین آنان ارتقاء یافته، ارتباط اجتماعی و مشارکت آنان ایجاد و حفظ شده و با تسهیل کنش جمعی و هدفمند به کارکرد برتر و رضایت‌مندی بیشتر ختم می‌شود. سرمایه اجتماعی بر رفتار انسان‌ها با یکدیگر تمرکز دارد و دارای ابعاد اعتماد، مشارکت و یادگیری اجتماعی است. با ارتباط هر چه بیشتر و بهتر، این سرمایه به بالندگی و رشد می‌رسد و اعتماد و مشارکت آن‌ها را در انجام امور بیشتر می‌کند و کارکرد نهایی آن افزایش رضایت‌مندی است. شاخص‌های سرمایه اجتماعی بیان‌کننده شرایط و ویژگی‌های مختلف حاکم بر اقدامات و عملکرد مرتعداران در اجرای طرح‌های مرتعداری است که بر رضایت‌مندی آنان اثرات بسیار دارد. با توجه به اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل (وجود رابطه مثبت و معنی‌دار در تحلیل مسیر) و همچنین همبستگی مثبت و معنی‌دار (ضریب همبستگی اسپیرمن) میان شاخص‌های سرمایه اجتماعی و رضایت‌مندی از اجرای طرح‌های مرتعداری (این یافته‌ها هم‌راستا با نتایج مطالعات جمعی از نویسندگان (۶، ۲۵، ۳۶، ۲۱ و ۴۵) است، عدم توجه به سرمایه اجتماعی در تمهیدات برنامه‌ریزی و مداخله در اجرای برنامه‌های مرتعداری در مراتع ییلاقی مازندران،

ارتقای رضایت‌مندی مرتعداران و نیل به اهداف توسعه پایدار را با چالش‌ها و مسائل جدی مواجه خواهد کرد. مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر سرمایه اجتماعی بر رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری تأثیر می‌گذارد همچنین اعتماد از طریق نقش میانجی یادگیری اجتماعی اثرگذاری بیشتری بر رضایت‌مندی مرتعداران دارد بر این اساس همواره باید جنبه‌های گوناگون محیط آموزشی و ترویجی، آگاه‌سازی مرتعداران از وجود مهارت‌ها و توانایی‌هایشان، تعامل دانش و تجربه بین مرتعداران و همچنین تقویت تعامل مرتعداران با مسئولان و نهادهای خودیار محلی و تعاونی‌ها مورد توجه قرار گیرد و زمینه هم‌فکری بین افراد را فراهم ساخته نقاط قوت و ضعف آن‌ها کشف شود، شرایط ایجاد فرهنگ کار جمعی، توانمندسازی مرتعداران و تبادل دانش بومی و به لحاظ کمیت و کیفیت موقعیت‌های بهبود یادگیری اجتماعی و رضایت‌مندی مرتعداران از اجرای طرح‌های مرتعداری فراهم شود. سرمایه اجتماعی قوی در بین مرتعداران از طریق همکاری و کار گروهی و ارتقا همدلی و از این رهگذر بر انتقال تجارب و یافته‌ها با هدف بهبود منجر به تسهیل فرآیند انتقال دانش و تجربه به یکدیگر و به طور کلی افزایش یادگیری اجتماعی می‌شود و تأثیرات شگرفی بر عملکرد و اجرای برنامه‌های مدیریتی مراتع دارد. محققانی (۱، ۱۰، ۱۳ و ۵۰) نیز در مطالعه خود تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت‌مندی را به اثبات رسانیده‌اند که نتایج این بخش با این تحقیقات هم‌سو است.

پیشنهاد می‌شود که در مطالعات دیگری سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن در سطوح رسمی (فرامحلی) و غیررسمی (محلی) و برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری بر پایه نتایج در اولویت توجه سیاست‌گذاران، طراحان و برنامه‌ریزان قرار گیرد تا امکان استفاده بهینه و بهره‌برداری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های انسانی و اجتماعی، کاهش تمایزها و تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی و تحکیم روابط و پیوندهای میان افراد و گروه‌ها در چارچوب سیاست‌ها و تصمیمات اتخاذ شده فراهم شود. همچنین پیشنهاد می‌شود با تقویت و تشکیل انجمن‌های داوطلبانه تمامی مرتعداران به‌خصوص افراد جوان روستاها با مشکلات و مسائل مربوط به اجرای طرح‌های مرتعداری در فضای

مسئولان و سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نهادهای دولتی در ارتباط با منابع طبیعی و مراتع در رسالت‌ها، اهداف و چشم‌اندازهای خود در قالب‌های استاندارد و علمی جهانی بروزرسانی شوند و با سعی و کوشش جهت تحقق زمینه رشد و توسعه و ارتقا سطح سرمایه اجتماعی مناسب در بین مرتعداران، خود را بر پایه آخرین دستاوردهای علمی مطابقت و به ترویج دانش و آگاهی در ارتباط با منابع طبیعی در بین مرتعداران مبادرت ورزند.

چالش فکری و تامل قرار گیرند تا روابط رو در روی آنان بالا رفته و به دنبال آن اعتماد شکل گرفته و رضایتمندی افزایش می‌یابد. گسترش حمایت‌ها، پذیرش ایده‌های نو، انتقادات و پیشنهادات، بهبود شبکه‌های ارتباط اجتماعی و رویکردهای انتخاب مرتعدار نمونه در هر سال و تشویق مرتعداران و ایجاد سازوکارهای تشویقی و آیین‌نامه‌ای برای مشارکت هر چه بهتر و بیشتر از طرف سازمان‌های متولی در فعالیتهای مرتبط با طرح‌های مرتعداری اتخاذ شود. با توجه به نقش میانجی یادگیری اجتماعی در بالا رفتن اثر اعتماد بر رضایتمندی مرتعداران توصیه می‌شود؛ مدیران،

References

1. Abera, A., T. Yirgu & A. Uncha, 2020. Impact of resettlement scheme on vegetation cover and its implications on conservation in Chewaka district of Ethiopia. *Environmental Systems Research*, 9(1): 1-17.
2. Azar, A., E. Gholamzadeh & M. Qanavati, 2012. *Route-Structural Modeling in Management: Application of Smart PLS Software*. Tehran, first edition, Negah Danesh Publications. 280 p. (In Persian)
3. Aghasi, M., M. Bahmanyar & M. Akbarzadeh, 2006. Comparison of the effects of confinement and water distribution on vegetation and soil parameters in Kiasar rangelands, Mazandaran province. *Agricultural Sciences and Natural Resources*, 13(4): 73-84. (In Persian)
4. Ahmadi, R., Q. Heydari & G. Khoshfar, 2017. The Effect of Social Capital on Participation of Ranchers Rehabilitation and Restoration Rrangeland (Case Study: Choghakadou Rangeland in the Kermanshah province). *Journal of Rangeland*, 11(1): 94-105. (In Persian)
5. Ariapour, A., H.R. Mehrabi & A. Dehpahlavan, 2016. Effects of range reclamation projects on forage production, condition and trend in Khezel rangeladns, Nahvand region. *Journal of Rangeland*, 1(10): 1-10. (In Persian)
6. Bagherian, R., B. Samah, A. A. Samah & S. Ahmad, 2009. A social exchange approach to people's participation in watershed management programs in Iran. *European Journal of Scientific Research*, 34(3): 428-441. (In Persian)
7. Bhardwaj, P., T. Sharma & O. Singh, 2021. Impact evaluation of watershed management programmes in Siwalik Himalayas of Haryana, India. *Environment. Development and Sustainability*, 23(4): 5251-5276.
8. Biermann, F & R. E. Kim, 2020. The boundaries of the planetary boundary framework: a critical appraisal of approaches to define a "safe operating space" for humanity. *Annual Review of Environment and Resources*, 45 (2): 497-521.
9. Bodin, J & B.I. Crona, 2009. The role of social networks in natural resourcegovernance: what relational patterns make a difference? *Glob. Environ.Change*, 19(3): 366-374.
10. Boujbel, L & A. d'Astous, 2015. Exploring the feelings and thoughts that accompany the experience of consumption desires. *Psychology & Marketing*, 32(2): 219-231.
11. Carrillo-Álvarez, E., I. Kawachi & J. Riera-Romaní, 2019. Neighbourhood social capital and obesity: a systematic review of the literature. *Obesity Reviews*, 20(1): 119-141.
12. Chen, X. Yu B., J. Gong, P. Wang & A. L. Elliott, 2018. Social capital associated with quality of life mediated by employment experiences: evidence from a random sample of rural-to-urban migrants in China. *Social indicators research*, 139(1): 327-346.
13. Costanza, R., L. Daly, L. Fioramonti, Giovannini, E. Kubiszewski, I. L. F Mortensen & R. Wilkinson, 2016. Modeling and measuring sustainable wellbeing in connection with the UN Sustainable Development Goals. *Ecological Economics*, 130(4): 350-355.
14. De Kraker, J., 2017. Social learning for resilience in social-ecological systems. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 28(1): 100-107.
15. Fenetahun, Y., Y. Xu. X. V. You, Nzabarinda & Y. Wang, 2021. The Impact of Political Instability on Sustainable Rangeland Management: A Study of Borana Rangeland, Southern Ethiopia. *Agriculture*, 11(4): 352.

16. Gao, B., S. Yang, X. Liu, X. Ren, D. Liu & N. Li, 2018. Association between social capital and quality of life among urban residents in less developed cities of western China: A cross-sectional study. *Medicine*, 97(4): 695-707.
17. Garforth, C., C. Schoot & L. Maarse, 1988. The role of extension in developing the use of rangelands. *Agricultural Administration and Extension*, 30(4): 325-334.
18. General Department of Natural Resources and Watershed Management of Mazandaran Province – Sari, 2018. Illustrated report on the executive operations of biological projects, breeding, rehabilitation and conservation, 123 p. (In Persian)
19. Haenlein, M & M. Kaplan, Andreas, 2004. A Beginner's Guide to Partial Least Squares Analysis. *Understanding statistics*, 3(4): 283–297.
20. Hirschi, C, 2010. Strengthening Regional Cohesion: Collaborative Networks and Sustainable Development in Swiss Rural Areas. *Journal of Ecology and Society*, 15 (4): 16.
21. Hossu, C. A., I. C. Ioja, L. E. Susskind, D. L. Badiu & A. M. Hersperger, 2018. Factors driving collaboration in natural resource conflict management: Evidence from Romania. *Ambio*, 47(7): 816-830.
22. Jafari Mehrabadi, M., F. Emami & M. Sujudi, 2016. Investigating the components of social capital affecting tourist satisfaction (Case study: Masouleh city). *Journal of Tourism Planning and Development*, 5(18): 96-73. (In Persian)
23. Ko, H & S. Jung, 2021. Association of Social Frailty with Physical Health, Cognitive Function, Psychological Health, and Life Satisfaction in Community-Dwelling Older Koreans. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2): 818.
24. Lagaert, S., T. Snaphaan, V. Vyncke, W. Hardyns, L. J. Pauwels, & S. Willems, 2021. A Multilevel Perspective on the Health Effect of Social Capital: Evidence for the Relative Importance of Individual Social Capital over Neighborhood Social Capital. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4): 1526.
25. Lee, S. H & Y. J. Chen, 2021. Indigenous Knowledge and Endogenous Actions for Building Tribal Resilience after Typhoon Soudelor in Northern Taiwan. *Sustainability*, 13(2): 506.
26. Liljander, V., P. Polsa & A. van Riel, 2009. Modeling consumer responses to an apparel store brand: Store image as a risk reducer. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 16(4): 281–290.
27. Liu, C. H. S, 2018. Examining social capital, organizational learning and knowledge transfer in cultural and creative industries of practice. *Tourism Management*, 64(3): 258-270.
28. Lyden, F., B. Twight & E. Tuchmann, 1990. Citizen participation in long range planning: the RPA experience. *Nature Reserve Journal*, 30(2): 23–135.
29. Mahmoodi, J., Sh. Froutan & S. Mahdavi, 2018. Factors affecting the participation of farmers in the implementation of rangeland management projects in Kiasar watershed, Sari city. *Watershed Management Research (Research and Construction)*, 31(118): 46-59. (In Persian)
30. McEwen, L., A. Holmes, N. Quinn & P. Cobbing, 2018. 'Learning for resilience': Developing community capital through flood action groups in urban flood risk settings with lower social capital. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27(3): 329-342.
31. McLaughlin, J. F, 2018. Safe operating space for humanity at a regional scale. *Ecology and Society*, 23(2): 213-220.
32. Mesbah, S, L. Jokar & H. Keshavarz, 2016. Evaluation of Watershed Participation in Watershed Projects (Case Study: Golestan Watershed, Shiraz) 11th National Conference on Watershed Management Sciences and Engineering. Khorramabad, May, 8p. (In Persian)
33. Mohammadbeygi, S. & A. Poorsaeid, 2018. Evaluating the effectiveness of rangeland projects from experts and pastoralists perspectives in Ilam province. *Journal of Rangeland*, 12(3): 341-353. (In Persian)
34. Mohsennejad Andvari, M., M. Shokri, S. H. Zali & Z. Jafarian, 2010. Investigation of the effect of soil properties and physiographic factors on the distribution of plant communities (Case study: Behrastagh Haraz summer rangelands). *Journal of Rangeland*, 4(2): 275-262. (In Persian)
35. Mularska-Kucharek, M, 2018. Social Capital and Subjective Quality of Life. In *Healthcare Administration for Patient Safety and Engagement*, 139(1): 174-185.
36. Murti, R., S. L. Mathez-Stiefel, V. R. Garcia & S. Rist, 2020. Engaging national policy makers in ecosystem-based disaster risk reduction through social learning: Lessons from workshops in Africa, oceania, Latin America and the Caribbean. *International journal of disaster risk reduction*, 45(2): 101463.
37. Nabi Pour. Y & M. Vafakhah, 2017. The impact of socio-economic variables on villagers participation in watershed projects, 11th National Conference on Watershed Management Sciences and Engineering. Urmia University, September, 10p. (In Persian)

38. Naeem, M, 2020. Using social networking applications to facilitate change implementation processes: insights from organizational change stakeholders. *Business Process Management Journal*, 47(2): 777-780. (In Persian)
39. Nazari S, J. Victim, S. H. Zali & R. Tamratash, 2016. The effect of livestock grazing and invasion of *Stachys byzantine* on some structural indicators of vegetation (Case study: mountain grassland of the northern slope of Alborz). *Journal of Rangeland*, 10(1): 27-40. (In Persian)
40. Pichand, M. & S. Amiri, 2021. Investigating the effects of range management plans on condition, production and rangeland's trend of rudan and hajiaba cities, Hormozgan province. *Journal of Rangeland*, 15(1): 134-145. (In Persian)
41. Pickering, J., 2018. Ecological reflexivity: characterising an elusive virtue for governance in the Anthropocene. *Environmental Politics*.
42. Rahmani Azad, A. & M. Ghorbani, 2016. Social learning and exchange of indigenous ecological knowledge in the management of natural ecosystems (Case study: Firoozkooch area of Lazour village), *Journal of Natural Environment, Natural Resources of Iran*, 69(1): 196-183. (In Persian)
43. Rockstrom, J., W. Steffen, K. Noone, A. Persson, F. S. Chapin, E. F. Lambin & J. A. Foley, 2009. A safe operating space for humanity. *Nature*, 461(7263): 472-475.
44. Salahi Kojoor, A, S. H. Zali, S. Y. Kazemi & M. Mojavarian, 2014. Fluoristic identification and study of mucilage plants (Case study: Delarstagh Amol watershed in Mazandaran province). Fourth International Conference on Environmental Challenges and Tree Botany, Sari, Caspian Ecosystems Research Institute, Sari University of Agricultural Sciences and Natural Resources. (In Persian)
45. Salali, G. D., N. Chaudhary, J. Bouer, J. Thompson, L. Vinicius & A. B. Migliano, 2019. Development of social learning and play in BaYaka hunter-gatherers of Congo. *Scientific Reports*, 9(1): 1-10.
46. Secundo, G., A. Toma, G. Schiuma & G. Passiante, 2019. Knowledge transfer in open innovation: A classification framework for healthcare ecosystems. *Business Process Management Journal*.
47. Shikuku, K. M, 2019. Information exchange links, knowledge exposure, and adoption of agricultural technologies in northern Uganda. *World Development*, 115(3): 94-106.
48. Siddiki, S., J. Kim & W. D. Leach, 2017. Diversity, trust, and social learning in collaborative governance. *Public Administration Review*, 77(6): 863-874.
49. Singh, O., T. Sharma & J. Singh, 2017. Farmers' perceptions and satisfaction levels on the performance of watershed development activities in the Morni Hill area of the Siwalik Himalayas in India. *Human ecology*, 44(1): 91-104.
50. Stromgren, M., A. Eriksson, D. Bergman & L. Dellve, 2016. Social capital among healthcare professionals: A prospective study of its importance for job satisfaction, work engagement and engagement in clinical improvements. *International journal of nursing studies*, 53(1): 116-125.
51. Thomas, A. & J. Paul, 2019. Knowledge transfer and innovation through university-industry partnership: An integrated theoretical view. *Knowledge Management Research & Practice*, 17(4): 436-448.
52. Unanue, W., M. E. Gomez, D. Cortez, J. C. Oyanedel & A. Mendiburo-Seguel, 2017. Revisiting the link between job satisfaction and life satisfaction: The role of basic psychological needs. *Frontiers in psychology*, 8, 680.
53. vita, G., Ivanova, D., A. Dumitru, R. García-Mira, G. Carrus, K. Stadler & E. G. Hertwich, 2020. Happier with less? Members of European environmental grassroots initiatives reconcile lower carbon footprints with higher life satisfaction and income increases. *Energy Research & Social Science*, 60, 101329.
54. Wen Wu, S., 2010. Linking Bayesian networks and PLS path modeling for causal analysis. *Expert Systems with Applications*, 37(3): 134-139.
55. Woolcock, M., 2019. When do development projects enhance community well-being?. *International Journal of Community Well-Being*, 2(2): 81-89.
56. Wu, W. W. 2010. Linking Bayesian networks and PLS path modeling for causal analysis. *Expert Systems with Applications*, 37(1): 134-139.
57. Zabihi, M. & S. Z. Alavi, 2010. Rangeland management plan of Larijan mountain range. General Department of Natural Resources of Mazandaran Province, Iran, 72 p. (In Persian)
58. Zare, A., M. Chizari, H. Sadighi & S. Choobchian, 2021. Developing Indicators for Farmers' Satisfaction with Extension Services in Iran Utilizing Delphi Technique. *Journal of Agricultural Science and Technology*, 22(5): 1191-1204. (In Persian)
59. Zhang, Y., 2009. A Study of Corporate Reputation's Influence on Customer Loyalty Based on PLS-SEM Model. *International Business Research*, 2(3): 28-35.

60. Zhong, Y., P. Schon, B. Burstrom & K. Burstrom, 2017. Association between social capital and health-related quality of life among left behind and not left behind older people in rural China. *BMC geriatrics*, 17(1): 1-11.
61. Zurba, M & M. Trimble, 2014. Youth as the inheritors of collaboration: Crises and factors that influence participation of the next generation in natural resource management. *Environmental Science & Policy*, 42(1): 78-87.